

ЗМІНА ПРИВАТИЗАЦІЙНОЇ ПАРАДИГМИ ЯК ФАКТОР ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

**А.Ю. Бережна, кандидат економічних наук.
Регіональне відділення ФДМУ по Полтавській області**

© Бережна А.Ю., 2018.

Стаття отримана редакцією 16.02.2018 р.

Вступ. Забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в Україні є питанням стратегічної важливості, від реалізації якого залежать динаміка соціально-економічного розвитку та можливість модернізації національної економіки, формування позитивного міжнародного іміджу, що є основою забезпечення добробуту та належного рівня життя громадян. З огляду на сучасні особливості стратегії управління державною власністю, залучення інвестиційних ресурсів до національної економіки, котрим властиві тенденції глобалізації, гуманізації, соціалізації, інформатизації, формування нової парадигми й успішність практичного її застосування безпосередньо залежить від здатності та бажання вивчати прогресивні тенденції світового розвитку й удосконалювати практику інвестиційних і приватизаційних процесів на їхній основі. Актуальність теми визначається необхідністю поглибленого вивчення проблемних питань інвестиційного розвитку національної економіки в умовах глобалізації та з урахуванням наявного приватизаційного ресурсу.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Міжнародні інвестиційні процеси широко досліджені в працях таких зарубіжних учених, як Дж. Маркузен, А. Маршалл, П. Массе, К. Мейер, Дж. Милль, М. Портер, П. Фішер, В. Шарп та вітчизняних науковців, як О. Барановський, С. Бестужева, І. Бланк, І. Бураковський, О. Гаврилюк, Б. Губський, В. Єременко, В. Кириленко, Д. Лук'яненко, І. Матюшенко, В. Мельник, О. Мозговий, А. Пересада, О. Рогач, В. Савчук, В. Федоренко, Д. Федорчук, А. Філіпенко, В. Худавердієва, І. Чичкало-Кондрацька, О. Шаповалов та інші. У наукових працях запропоновано стратегії залучення іноземних інвестицій в економіку України в умовах ринкової трансформації, визначено механізми державного управління іноземними інвестиціями, основні напрями поліпшення здійснення інвестиційної діяльності, в тому числі з огляду на регіональні особливості [3, 6, 8, 10, 11, 14, 15, 22, 25 – 29]. Та все ж, урахуовуючи постійні зміни в економічній і політичній системі країни, деякі питання досі залишаються актуальними та недостатньо дослідженими.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження процесів залучення прямих іноземних інвестицій та формування сприятливого інвестиційного клімату внаслідок зміни парадигми приватизації державної власності.

Основний матеріал і результати. Проблема інвестицій сама по собі є комплексною, а в контексті глобальної конкурентоспроможності й модернізації національної економіки її розв'язання потребує системних заходів, гнучких механізмів та інструментів, націленості всіх учасників інвестиційного процесу на ринок.

У найбільш широкому розумінні «інвестувати» означає «витратити кошти сьогодні, щоб у майбутньому отримати їх у більшій кількості», найсуттєвішими факторами, що впливають на процес інвестування, є час та ризики. Виокремлюючи такі форми інвестицій, як реальні інвестиції (real investments) – інвестиції в будь-який тип матеріально визначених активів, таких як земля, нерухомість, підприємство, обладнання тощо, та фінансові інвестиції (financial investments) – інвестиції, оформлені правочинами на придбання цінних паперів, зазначимо, що у слаборозвинених економіках основна частина інвестицій належить до реальних, у той час як для сучасних розвинутих економік властиве домінування фінансових інвестицій; високий розвиток інститутів фінансового інвестування значною мірою сприяє зростанню реальних інвестицій, ці дві форми є взаємодоповнюючими, а не конкуруючими [8].

Відповідно до норм законів України «Про інвестиційну діяльність», «Про режим іноземного інвестування», інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) та/або досягається соціальний і екологічний ефект [17, 21]. Можливими формами інвестування в

Україні є: придбання рухомого та нерухомого майна шляхом прямого одержання майна й майнових комплексів чи у вигляді корпоративних прав (акцій, часток); часткова участь у підприємствах, що створюються спільно з українськими юридичними, фізичними особами, або придбання частки діючих підприємств; створення підприємств, які повністю належать іноземним інвесторам, філій, інших відокремлених підрозділів іноземних юридичних осіб чи придбання діючих підприємств повністю; придбання майнових прав інтелектуальної власності, ноу-хау; придбання прав користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також іншими майновими правами; господарська діяльність на основі угод про розподіл продукції; інші форми, які не заборонені законами України, в тому числі без створення юридичної особи на підставі договорів із суб'єктами господарської діяльності – резидентами. Інвестиції, що спрямовуються на створення (придбання), реконструкцію, технічне переоснащення основних засобів, очікуваний строк корисної експлуатації яких перевищує один рік, здійснюються у формі капітальних вкладень.

З огляду на суб'єкта інвестиційної діяльності виокремлюють іноземні інвестиції, які зі свого боку можуть бути прямими або портфельними. У закордонній та українській науковій літературі є чимало тлумачень і визначень концепцій «прямі іноземні інвестиції», акцентуємо визначення Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР): прямі іноземні інвестиції (ПІІ) – це тип міжнародних інвестицій, зроблених резидентом в одній країні (прямим інвестором) з метою реалізації своєї довготермінової зацікавленості у підприємстві (підприємстві – реципієнті прямих інвестицій), яке є резидентом країни іншої, ніж країна місцезнаходження прямого інвестора [34]. Прямі інвестиції спрямовані на розширення сфери впливу, забезпечення фінансових інтересів як майбутніх, так і сучасних (дохід, прибуток). ПІІ є реальними, часто пов'язані з володінням необоротні активи, мають низьку ліквідність (на відміну від портфельних інвестицій) та забезпечують управлінський контроль над об'єктом-реципієнтом. Можливість управління підприємством і довгостроковість є головними рисами, що відрізняють прямі іноземні інвестиції від портфельних. Портфельні інвестиції можуть здійснюватися окремими особами, компаніями чи державними установами в іноземні фінансові інструменти, такі як акції, облігації, інші цінні папери, або у боргові зобов'язання. Портфельні інвестиції реалізуються через різні фінансові інструменти, їх структура змінюється та склад розширюється, що дозволяє реалізовувати складні стратегії управління дохідністю й ризиком фінансових угод, які відповідають потребам інвесторів. До причин зростання портфельних інвестицій у світі можна віднести: лібералізацію та дерегуляцію фінансових ринків; можливість зниження ризиків через диверсифікацію портфеля; модернізацію роботи провідних фондових бірж світу; поінформованість про зарубіжні ринки цінних паперів. На початку ХХІ століття понад 90% міжнародних портфельних інвестицій здійснюється між економічно розвиненими країнами, дві третини їх припадає на ринки США, Японії, Великої Британії. Частка портфельних інвестицій за останні 30 років зросла приблизно з 20 до 60% [27, с. 549]. Ураховуючи несприятливий інвестиційний клімат України, важко залучити портфельних інвесторів у національну економіку, а мінливість інвестиційних умов країни спричинятиме їх відтік, що зі свого боку викликати серйозні проблеми «валютного голоду» національного масштабу. Оскільки прямі іноземні інвестиції передбачають наявність контролю над бізнесом і часто пов'язані з володінням матеріальними активами, то їх набагато складніше вивести чи розпродати за появи ознак небезпеки, а прямі інвестори можуть бути більш зацікавленими у продовженні діяльності свого міжнародного бізнесу та менш схильними до виведення активів.

ПІІ займають особливе місце серед форм руху капіталу та розглядаються як найважливіше джерело залучення капіталу. Бурхлива динаміка прямих іноземних інвестицій це підтверджує [30]. Коливання щорічного приросту ПІІ: до 1980-х років – 1,5%; у 1980-х роках – до 20%; у 2000-х роках – 23-25%; криза 2008 року – падіння до 40%; 2010 – 2015 рр. – приріст до 5%; 2017 р. – падіння на 16%. Порівняно з максимальним рівнем обсягу ПІІ у 2006 р., що перевищив 3 трлн дол., у 2017 р. ПІІ становили 1,5 трлн дол. Скорочення ПІІ було відзначено за підсумками другого року поспіль, зумовлено зниженням активності у сфері придбання іноземцями компаній у США та Великій Британії. Приплив ПІІ у розвинені країни у 2017 році скоротився на 27% – до 810 млрд дол.; у країнах, що розвиваються ПІІ збільшилися на 2% до 653 млрд дол.; у країнах з перехідною економікою показник впав на 17% – до 55 млрд дол. (що є мінімумом з 2005 року). Переважна поточна тенденція розвитку ПІІ полягає у розширенні вже існуючих інвестиційних проектів, а не започаткуванні нових, обумовлені намаганням зменшити ризики. З глобальної точки зору ПІІ шукають економічні райони з найкращими перспективами економічного зростання, інвестори зацікавлені в очікуваному зростанні місцевих споживчих ринків та у новій хвилі приватизації.

Станом на 01.01.2018 обсяг іноземних інвестицій в Україну зріс на 1631 млн дол. (або на 4,3%)

порівняно з початком року – до 39,144 млрд. дол. Графік залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України за останні 10 років підтверджує відсутність системності. Коливання ПІІ в Україну обумовлені як тенденціями світової економіки (падіння обсягу ПІІ на 56 % – з 109 млрд дол. у 2008 році до 4,8 млрд дол. у 2009 році на тлі різкого зниження глобальних інвестиційних потоків унаслідок світової фінансової кризи), так і локальними факторами (падіння обсягу ПІІ на 46,4% – з 8,4 млрд дол. у 2012 році до 4,5 млрд дол. у 2013 році внаслідок скорочення попиту на український експорт, невизначеності економічної орієнтації «схід–захід» та погіршення політичної ситуації в країні; скорочення на 90% до 410 млн грн у 2014 році після подій на Майдані, анексії Криму й протистояння на Донбасі). У 2015 – 2016 рр. з огляду на політичні проблеми, наявність загроз безпеці та деяке поліпшення бізнес-середовища в Україні має місце зростання ПІІ до 2,96 і 3,3 млрд дол. відповідно (але доречно зауважити, що це зростання забезпечено внаслідок докапіталізації банків з іноземним капіталом, тоді як обсяг нових інвестицій є незначним).

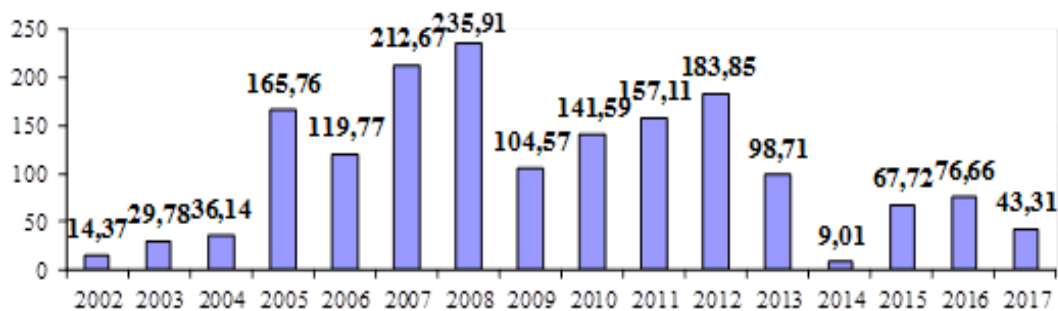

Рис. 1. Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну в розрахунку на одного мешканця, дол./ос., розраховано за матеріалами Державної служби статистики [7]

Значна частина наявних в Україні ПІІ як до військового конфлікту, так і тепер є реінвестованим капіталом. У їх структурі переважають інвестиційні компанії, зареєстровані в офшорних зонах Кіпру, Віргінських Островів, Белізу (29,6% у 2017 р. проти 38,8% на кінець 2013 р.). Інвестиції з офшорів є найчастіше українським чи російським капіталом, рух через офшори якого обумовлений бажанням власників-бенефіціарів отримати специфічний правовий статус та оптимізувати оподаткування. Згідно з дослідженнями, наведеними в Огляді інвестиційної політики від ОЕСР [34], реальний обсяг російського капіталу в Україні на кінець 2014 року був майже втричі більшим від офіційно заявленого (приблизно 9,9 а не 2,7 млрд дол.). Після початку збройного конфлікту саме обсяг інвестицій з Кіпру знизився найбільше, оскільки спрямовувався в економіку сходу України, що вражена конфліктом і кризою.

Інвестиції з розвинених країн (Німеччини, Нідерландів) є досить значними: через німецьку компанію індійська «Арселор Міттал» контролює «Криворіжсталь»; компанією «Київстар» володіє зареєстрована в Нідерландах VimprelCom (найбільшим бенефіціаром якої є російська «Альфа-Груп»). Прикладом збільшення інвестицій зі Швейцарії та Нідерландів є придбання ДТЕК Oil&Gas B.V. (дочірня компанія ДТЕК Р. Ахметова, зареєстрована в Нідерландах) у 2016 році частки в капіталі ПрАТ «Нафтогазвидобування»; швейцарська компанія Risoil S.A. (серед засновників українсько-грузинський бізнесмен Ш. Хаджишвілі), представлена в Україні компаніями Risoil Terminal, «Рисойл-юг», інвестувала у 2014 – 2016 рр. майже 70 млн дол. у будівництво зернового терміналу в Іллічівському порту. Реальні інвестиції із цих країн насправді незначні. Коливання ПІІ з інших країн значною мірою обумовлено вкладанням у банківський сектор шляхом докапіталізації банків з іноземним капіталом: Австрія – Райффазен банк Аваль та Unscredit, Угорщина – ОTR банк. Таким чином, можна стверджувати, що скорочення ПІІ після початку військового протистояння обумовлено зменшенням присутності українських і російських інвесторів, що проводили свої капітали через офшори, з огляду на економічну кризу, політичні зміни та невизначеність інвестиційних перспектив.

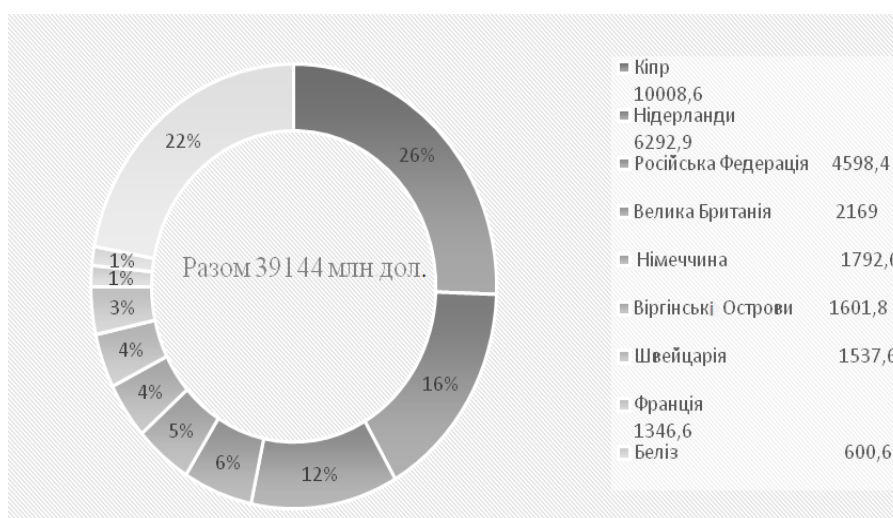

Рис. 2. Прямі іноземні інвестиції з країн світу в економіку України станом на 31.12.2017, млн дол. США (за матеріалами Державної служби статистики) [7]

Прямі іноземні інвестиції як різновид іноземних інвестицій призначені для виробництва та/або забезпечення контролю над діяльністю підприємства завдяки володінню контрольним пакетом акцій. Пропорція, що визначає підконтрольність, різниться по країнах. Так, у США формально визнається прямим іноземним інвестуванням будь-яке вкладання капіталу, якщо інвестор отримує 10% власності: чи то придбання акцій, чи кредитування. Частка участі в акціонерному капіталі може бути отримана в обмін на технологію, кваліфіковані кадри, ринки тощо. До виникнення транснаціональних корпорацій (ТНК) приватні іноземні інвестиції були переважно портфельними. З появою ТНК як структур, що є власниками або контролюють виробництво товарів, послуг за межами країни, в якій вони базуються, значна частина міжнародного руху капіталу набуває форми ПІІ. Тобто ПІІ можна розглядати як міжнародні інвестиції, котрі здійснюються ТНК в активи за кордоном і складають не менше 10% статутного капіталу, що дає право брати участь в управлінні підприємством.

Держстат України відносить до прямих іноземних інвестицій такі, що дають інвестору право на участь в управлінні підприємством і складають не менше 10% у його статутному капіталі, з урахуванням внесків до статутних фондів спільних підприємств. Форма участі у статутному капіталі переважно залежить від організаційно-правової форми та форми власності компанії, яка є отримувачем ПІІ. Якщо компанія (або фізична особа) не є резидентом України, вкладає кошти в інвестиційні об'єкти на території України з метою проведення господарської діяльності й управління суб'єктом господарювання, то вона є іноземним інвестором, а інвестовані нею кошти є прямими іноземними інвестиціями. Світовий досвід дозволяє виокремити дві форми прямих іноземних інвестицій: злиття та поглинання (англ. M&A – Merge and acquisition) й інвестиції у створення нових підприємств (інвестиції «Грінфілд»). У результаті проведення операцій злиття та поглинання іноземна компанія отримує щонайменше 10% акцій місцевої компанії, частку ринку й ресурсів за кордоном або стратегічні корпоративні активи. В Україні більша частина ПІІ відбувається у формі злиття та поглинання. До найбільш знакових прикладів належать операції у банківському й фінансовому секторах (компанія Unicredito Italiano SpA (Італія) у 2008 р. придбала 94% Укрсоцбанку; Intesa Sanpaolo SpA (Італія) придбала 100% Правекс-банку; Group DF (бенефіціар – Д. Фірташ) у 2014 р. купила 100% акцій Правекс-Банку в італійської групи Intesa Sanpaolo; група Райффазен інтернаціональ (Австрія) у 2005 р. придбала 93,5% Аваль-банку; OTP Bank Plc. (Угорщина) у 2006 р. став 100-відсотковим власником банку «Райффайзенбанк Україна», нині це АТ «ОТП Банк»). Операції злиття та поглинань відбуваються між приватними компаніями, за межами можливого впливу органів державної влади, за винятком операцій, що проводяться в результаті приватизації державних активів (придбання за 24,2 млрд грн у 2005 р. пакета акцій «Криворіжсталі» за результатами конкурсу міжнародною корпорацією Mittal Steel, а після злиття з металургійним гігантом Arcelor у 2007 р. – Arcelor Mittal). На відміну від злиття й поглинань, інвестиції «Грінфілд» створюють нові виробничі потужності, нові робочі місця та сприяють розвиткові експорту з країни, надаючи додатковий позитивний поштовх економічному розвитку.

Ураховуючи підходи науковців до класифікації ПІІ, зазначимо важливі для нашого дослідження форми ПІІ: придбання підприємств, їх структурних підрозділів, пакетів акцій (часток) у статутному

капіталі; заснування підприємств, відкриття філій підприємств; придбання нерухомого або рухомого майна; надання прямо чи опосередковано позик підприємствам, що належать кредиторам повністю або частково; реінвестування доходів у країні-реципієнті. Світовий досвід доводить наявність переваг ПІІ серед інших форм міжнародного співробітництва, особливо для країн із транзитивною економікою: на відміну від міжнародних кредитів, не створюють додаткове боргове навантаження; збільшують та оновлюють виробничі потужності в країні-реципієнті; сприяють розвитку нових технологій, запровадженню сучасного менеджменту й маркетингу, імплементації сучасних практик корпоративного управління [5]; стимулюють реструктуризацію економіки через підвищення попиту на об'єкти приватизації; створюють нові робочі місця, підвищують рівень реальних доходів працівників; генерують додаткові податкові надходження до бюджету; стимулюють конкуренцію та забезпечують інтеграцію національної економіки у світову.

Процес інвестування має два мотиваційних вектори: країна-реципієнт хоче залучати ПІІ для модернізації національної економіки та відповідно підвищення рівня добробуту населення, а іноземний інвестор, здійснюючи інвестування, має на меті досягнення власних цілей. У разі збігу напрямів мотиваційних векторів маємо синергетичний ефект, що є вигідним обом сторонам. Ураховуючи мотивацію для міжнародної експансії компанії [31, 33], можна визначити такі типи ПІІ: **інвестиції, мотивовані пошуком ресурсів**, – експортно-орієнтовані інвестиції, або вертикальні, включають переміщення компонентів виробництва транснаціональних компаній до країни-реципієнта, де наявна дешева робоча сила чи доступні природні ресурси; **інвестиції, мотивовані пошуком ринків**, – горизонтальні інвестиції включають копіювання виробничих потужностей у країні-реципієнті з метою заміщення експорту, вироблення аналогічних товарів та отримання доступу до місцевих ринків збуту або для обходу встановлених тарифних обмежень; **інвестиції, мотивовані пошуком ефективності (прибутковості)**, – інвестиції спрямовані на використання конкурентних переваг країни-реципієнта, в якій дешевше виробляти продукцію для експорту в країну походження інвестицій, оскільки цільовими ринками є закордонні, а також здійснюються компаніями, вертикально інтегрованими, що розділяють виробництво на декілька стадій географічно на основі факторів інтенсивності; **інвестиції, мотивовані пошуком стратегічних активів та можливостей**, – інвестиції шляхом придбання вже існуючих компаній в інших країнах для реалізації стратегічних цілей поліпшення глобального становища серед конкурентів. Для економіки країни-реципієнта найбільш пріоритетним типом є ПІІ, які здійснюються у пошуках ефективності, оскільки супроводжуються позитивним ефектом у сфері технологій, професійної кваліфікації робочої сили, генерують збільшення валютних надходжень, продукція має високу додану вартість та експортну орієнтацію. Інвестори, котрі заходять у пошуках ринків, навпаки, орієнтовані на домінування на внутрішніх ринках і вимивання грошових коштів, унаслідок чого економіка держави буде послаблятися, тому стимулювання їх залучення є дуже неоднозначним або недоцільним (при зростанні економіки та купівельної спроможності населення такі інвестори прийдуть без додаткових преференцій з боку влади). Ураховуючи розподіл ПІІ за секторами економіки в Україні, можна стверджувати, що найбільшу зацікавленість серед іноземних інвесторів викликають фінанси й торгівля (разом майже 40%) [7]. Україна приваблює інвесторів у пошуках ринків і компаній, які експлуатують купівельну спроможність національної економіки, не створюючи при цьому критичного позитивного ефекту на її розвиток. Для стратегічного інвестора, мотивованого збільшенням ефективності, необхідно створювати якомога сприятливі умови та здійснювати загальнодержавні заходи для залучення до країни.

Особливості сучасного інвестиційного клімату України обумовлені наявністю військового конфлікту та відповідно економічною невизначеністю, що може проявлятися фізичними втратами людей, інвестицій, ускладненнями щодо забезпечення чинників виробництва, падінням попиту на внутрішньому ринку, а також змінами державної політики. На думку аналітиків [1] з посиланням на дослідження, що проведені Багатосторонньою агенцією з гарантій інвестицій (MIGA), ризики залучення ПІІ, пов'язані з військовим протистоянням (внутрішнім або зовнішнім), зменшують кількість інвестиційних проектів «з нуля» на 34% , а обсяг інвестицій падає на 90%, тобто військові конфлікти переважно впливають на значні інвестиційні проекти [36]. Інвестори часто передбачають початок конфлікту, тому ПІІ скорочуються ще до його початку. Військові конфлікти по-різному впливають на ПІІ в різні сектори економіки: найбільше вони скорочуються у високотехнологічні виробництва, підприємства із значними необоротними активами, а також націлені на внутрішній ринок країни (крім телекомунікаційних та фінансових). Головним індикатором для ПІІ є дохідність, що перевищує ризик. Так, віддача ПІІ в країнах з військовим конфліктом на 50% перевищує середню дохідність у групі країн з низьким рівнем доходу, що частково обумовлює стабільність інвестицій у

видобуток корисних копалин. Згідно з дослідженнями, ПІ починають відновлюватися в середньому через три роки після закінчення конфлікту. Країни із «замороженими» конфліктами відносять до країн з високим або дуже високим політичними ризиком. Опитування MIGA свідчать, що політичні ризики, разом із політичною нестабільністю, є найважливішими чинниками для прийняття інвестиційних рішень у трирічному горизонті. До складових політичного ризику відносять стабільність влади, передбачуваність її політики, додержання нею взятих на себе зобов'язань, відсутність внутрішніх конфліктів тощо.

Імовірно, що військовий конфлікт, локалізований на сході країни, і надалі впливатиме на інвестиційні потоки в Україну, політичний ризик інвестування досить високий. Огляд інвестиційного клімату в Україні, проведений Держдепартаментом США, відмічає, що висвітлення міжнародними ЗМІ ситуації в Україні формує уявлення у потенційних інвесторів про повсюдне існування конфлікту, не розмежовує різні регіони країни [32]. Для усвідомлення потенційними інвесторами реальної ситуації по регіонах країни необхідні час, відсутність ескалації конфлікту на сході, активна інформаційна політика, позитивні приклади інвестицій, а також підтвердження того, що дохідність інвестиційних проектів буде достатньою для покриття пов'язаного з країною ризику. Прикладами ПІ, що мають місце в сучасних українських реаліях, є фармацевтична компанія Biocodex (Франція), логістичні агрокомпанії Cargill (США), Sofco (Китай), промислові компанії Nexans (Франція), Fujikura (Японія). Для ТНК при прийнятті рішень щодо ПІ в країнах з конфліктами основними політичними ризиками є (опитування MIGA): непередбачувані та безсистемні зміни державної інвестиційної політики (62% опитуваних керівників ТНК); військові дії (15%), тероризм (4%). Більшість інвесторів у країнах, що розвиваються, постраждала від втручання влади – регуляторних змін, невиконання контрактів, обмежень на трансфери, конвертацію прибутку, активів або порушення суверенних гарантій, а не внаслідок військових дій. Згідно з результатами опитування Dragon Capital та Європейської бізнес-асоціації [9], іноземні інвестори переконані, що найбільшими перешкодами для інвестування в Україну є широкомасштабна корупція (середня оцінка – 8,5 бали з 10 можливих) та відсутність довіри до судової системи (7,5 бали). Військовий конфлікт із Росією (6,1 бала), а також непередбачуваний валютний курс і нестабільна фінансова система (6 балів) посідають третю сходинку. Значна корупція та відсутність довіри до судової системи посідають перше і друге місця для всіх груп інвесторів: портфельних та стратегічних, тих, що вже інвестували в Україну, й тих, хто не наважився це зробити. Для інвесторів, котрі активно шукають можливості вести бізнес в Україні, наявний військовий конфлікт є однією з найменш значущих перешкод: вони ставлять його на сьоме місце (4,9 бала). Натомість до трійки найбільших перешкод на додаток до корупції та судової системи для цієї групи входить складне адміністрування податків (6,1 бала). Зважаючи на те, що більша частина ПІ в Україну є реінвестованим українським капіталом, можна зазначити, що основні перешкоди залучення інвестицій мали місце до військового конфлікту та наразі необхідність їх усунення зберігається. Як зазначається в Огляді інвестиційної політики від ОЕСР [34], оскільки у рейтингу обмежень ПІ (FDI Regulatory Restrictiveness Index) Україна займає позицію, вищу ніж у середньому країни, які не входять до ОЕСР, питання полягає не у створенні спеціальних умов для іноземних інвесторів, а скоріше у поліпшенні бізнес-середовища в цілому спектрі інструментів державної політики, як-то: спрощення процедур реєстрації й ведення бізнесу, зміна застарілих регуляторних норм, запровадження відкритої системи державних продажів (ProZorro) тощо. Індекс інвестиційної привабливості України, який складає Європейська бізнес асоціація (ЄБА), що представляє інтереси понад 800 українських та іноземних підприємств, що працюють в Україні, у другому півріччі 2017 року знизився порівняно з першим півріччя (3,15 бала) і склав 3,03 бала з п'яти можливих [2].

Для забезпечення значного приросту реальних ПІ в Україну з огляду на песимістичні прогнози щодо глобальних інвестиційних потоків та наявність протистояння на сході країни необхідно сформувати умови для розв'язання довгострокових проблем модернізації національної економіки.

Досвід успішних країн світу свідчить, що діяльність державного сектора із залучення ПІ має бути зосереджена на п'яти напрямках: створенні умов для залучення інвестицій; підготовці інвестиційного продукту; формуванні позитивного іміджу країни; організації обслуговування інвесторів, у тому числі інформаційній підтримці та супроводженні; усуненні перешкод до інвестування. Головним завданням державного сектора на національному рівні є створення сприятливих умов для інвестування й залучення якомога більшої кількості іноземних інвесторів. Для того щоб переконати інвестора розмістити бізнес у країні, необхідно виконати відповідну маркетингову роботу, продемонструвати переваги вітчизняного інвестиційного продукту, спростити та роз'яснити механізми інвестування, довести безпечність реалізації інвестицій. На національному рівні ключовим питанням створення умов для залучення ПІ є розроблення, прийняття нормативно-

правових актів, які позитивно впливають на інвестиційний процес та підвищують міжнародні рейтинги України. Президент групи Світового банку Джим Йонг Кім пов'язує подальше отримання Україною інвестицій із проведенням земельної, антикорупційної, медичної та пенсійної реформ [18]. Керівник місії МВФ в Україні Рон Ван Роден пов'язує можливість залучення інвестицій із змінами законодавства приватизаційного, антикорупційного, направлено на поліпшення бізнес-середовища у країні. Створення Антикорупційного суду, на його думку, є критично важливим доповненням до раніше утворених НАБУ, САП, НАЗК, а для поліпшення ситуації в економіці настав час продавати державні підприємства [12]. За урядовою настановою прозорий продаж державних активів, які не мають стратегічного значення для економіки держави, може стати ефективним інструментом залучення інвестицій, технологій і створення нових робочих місць в Україні [19].

Ефективна система державної підтримки для залучення інвестицій є одним з головних факторів поряд з наявним ресурсним та інвестиційним потенціалом, що визначають конкурентоспроможність країни. Пакет законодавчих, нормативних актів, які формують правову основу інституційного забезпечення інвестиційної діяльності в Україні, налічує понад 100 документів, найважливішими з них є: Конституція України, закони України «Про інвестиційну діяльність», «Про інноваційну діяльність», «Про режим іноземного інвестування», «Про підготовку інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна»», «Про державно-приватне партнерство», «Про загальні принципи функціонування спеціальних (вільних) економічних зон», «Про державне регулювання у сфері передачі технологій», «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)», «Про індустріальні парки», «Про цінні папери та фондовий ринок» тощо. Норми законодавства спрямовані на забезпечення рівного захисту прав, інтересів, майна суб'єктів інвестиційної діяльності незалежно від форм власності, на створення сприятливих умов для ефективного інвестування в національну економіку, на розвиток економічного співробітництва та інтеграції. Так, до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, підписано й ратифіковано Верховною Радою України міжурядові угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій з більше ніж 70 країнами світу, ратифікована Вашингтонська конвенція 1965 року про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами й іноземними особами. Удосконалення чинного законодавства є нагальною потребою. Так, з метою створення сучасних умов щодо залучення інвестицій шляхом максимального спрощення порядку їх залучення через запровадження заявницького принципу державного обліку, унеможливлення прояву ознак корупції при їх державній реєстрації та введення окремих кодифікаційних змін до чинного законодавства у 2016 році було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій» [16]. Державна система сприяння залученню інвестицій була запроваджена ще у 1996 році. Необхідність державної реєстрації встановлювалася ст. 395 Господарського кодексу України, фактично за заявницьким принципом (повідомлення) й після внесення інвестицій до об'єкта інвестування. Але у 2012 році до цієї статті були внесені зміни, за якими заявницький принцип реєстрації інвестицій було замінено на дозвільний, тобто попередньо не зареєстровані інвестиції не давали право на пільги і гарантії (у разі зміни законодавства – стабільність спеціального законодавства протягом 10 років після реєстрації інвестиції; компенсації й відшкодування збитків іноземним інвесторам, завданих ним унаслідок дій, бездіяльності або неналежного виконання державними органами України обов'язків стосовно іноземного інвестора; у разі припинення інвестиційної діяльності – не пізніше шести місяців із дня припинення своєї діяльності інвестор має право повернути інвестиції без сплати мита; переказу прибутку, одержаного від іноземних інвестицій). До Закону України «Про режим іноземного інвестування» також у 2012 році було введено нове поняття «державна реєстрація іноземної інвестиції», що визначене як присвоєння органом державної реєстрації реєстраційного номера. Обов'язковість такої реєстрації лише створювала невинуваті перепони для бізнесу, бо факт того, що суб'єкт господарювання має іноземні інвестиції фіксується статутними документами та вноситься до Єдиного державного реєстру юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців. Реалізація положень прийнятого закону дозволяє максимально спростити порядок залучення іноземних інвестицій шляхом скасування обов'язковості їх попередньої державної реєстрації та заміни державної реєстрації взагалі лише подачею статистичної звітності про здійснення іноземних інвестицій відповідно до законодавства.

Соціально-економічна ситуація в Україні вимагає кардинального прискорення проведення реформування економіки, системи управління державною власністю. У звіті Всесвітнього економічного форуму, який був представлений у Давосі, зазначається, що Україна за результатами 2017 р. посіла 49-те місце посеред 74-х у рейтингу Індексу інклюзивного розвитку (Inclusive Development Index, IDI) порівняно із 47-м місцем у попередньому році [35]. Індекс інклюзивного

розвитку є кращим за індикатор зростання ВВП для оцінювання рівня економічного зростання; розраховується за 12-ма показниками, що об'єднані у три групи: зростання та розвиток (включаючи приріст ВВП, зайнятості, продуктивності праці, очікуваної тривалості життя); інклюзивність (медіанний дохід домогосподарств, рівень бідності, розшарування суспільства); спадкоємність поколінь, сталість (рівень збережень, демографічного навантаження, державного боргу, забруднення навколишнього середовища). Доцільність продажу державних активів в умовах економічної стагнації є досить дискусійним питанням. Відповідь має формуватися з огляду на цільову настанову управлінської дії: якщо метою є отримання максимального обсягу надходжень до бюджетної системи – продаж державних активів у таких умовах не дасть очікуваного результату; якщо метою є сприяння притоку інвестицій з огляду на широке коло інвестиційного продукту – масовий продаж активів може стати каталізатором руху капіталу.

Держава є найбільшим власником господарських активів. Ураховуючи те, що понад 90% державних активів уведено в експлуатацію 50 – 150 років тому, затримка з приватизацією цих об'єктів призводить до їх подальшого руйнування, зниження інвестиційної привабливості. Відсутність джерел потрібних для модернізації виробництва інвестицій впливає на конкурентоспроможність державних підприємств, неефективне управління доводить їх до банкрутства. До основних напрямів підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки віднесено: посилення бюджетного нагляду; розроблення основних засад державної політики управління суб'єктами господарювання або політики власності; удосконалення корпоративного управління; реструктуризацію та реорганізацію суб'єктів господарювання, а також прозорий і комплексний процес приватизації [23]. Основне завдання Кабінету Міністрів України – забезпечення ефективного управління активами на користь їх основного власника – українського народу. Держава в особі органів управління має бути професійним та відповідальним власником суб'єктів господарювання і зосередити свої зусилля на збільшенні вартості їх активів. Відповідно до рекомендацій ОЕСР корпоративне управління суб'єктами господарювання повинне бути прозорим; функції держави-власника мають бути чітко відокремлені від функцій держави-регулятора. Суб'єкти господарювання можуть залишатися у державній власності лише у разі наявності достатніх підстав (з метою збереження критично важливих об'єктів інфраструктури, захисту національної безпеки та з інших причин). Якщо належні підстави відсутні, вирішується питання щодо приватизації чи ліквідації таких суб'єктів господарювання. Напрямок руху на приватизацію й скорочення державного сектора в економіці уряд декларує постійно, але досить часто і з різних причин процеси приватизації гальмуються. Питома вага державного сектора останнім часом збільшується, за інформацією Міністерства економічного розвитку та торгівлі, у 2016 році вона становила 16,3% [13]. Мінекономрозвитку сформуло перелік офіційно затверджених урядом документів, котрі сукупно являють собою стратегічне бачення щодо поведінки з державними підприємствами у підпорядкуванні центральних органів влади. Так званий «тріаж» (від англ. triage – медичне сортування) визначає, які державні підприємства в довгостроковому періоді повинні залишитися у державній власності, бути передані в концесію, приватизовані або ж ліквідовані. Державний сектор представлений великою кількістю підприємств, до котрих мають бути застосовні різні управлінські рішення. Уряд країни на виконання одного з пунктів меморандуму МВФ розподілив 3444 державних об'єкти, що мають майже 1,704 трлн грн активів, на шість груп, причому величина активів, чистий прибуток та інші фінансові показники не були критерієм поділу. Перша група – 559 підприємств, розташованих на непідконтрольних територіях; друга група – 359 підприємств, які можуть бути передані в концесію (інфраструктурні об'єкти); третя група – 1255 підприємств, котрі рекомендовано припинити шляхом реорганізації чи ліквідації; четверта група – 378 об'єктів, які запропоновано залишити у державній власності, в тому числі казенні підприємства; п'ята група – 893 підприємства, що підлягають приватизації, в тому числі ті, що можуть бути приватизовані після внесення змін до актів законодавства щодо зняття заборони [13].

Окремі аспекти сучасної концепції реформування відносин власності в країні, яка визначала б загальнонаціональні цілі, конкретні завдання та задачі, що мають розв'язуватися відповідними органами державної влади й управління, та конкретні організаційні механізми приватизаційних процесів формалізовані у новому приватизаційному законодавчому акті. Прийняття 18.01.2018 Верховною Радою Закону України «Про приватизацію державного та комунального майна» [20] спрямовано на вирішення проблемних питань, які перешкоджають прискоренню процесів приватизації, спрощення процедури приватизації об'єктів державної власності та скорочення термінів її проведення, можливість визначення ціни об'єктів приватизації платоспроможним попитом, посилення захисту прав інвесторів. Закон повністю відповідає всім європейським стандартам, вводяться нові, революційні підходи, що забезпечать прозорість і відкритість приватизаційного

процесу в нашій країні, залучення широкого кола інвесторів до придбання державної та комунальної власності.

Розглядаючи **парадигму** як сукупність уявлень про об'єкт, процеси в системі управління, сукупність теоретичних і методологічних передумов, базові принципи, набір системоутворюючих цілей, сценарій можливих подій, вихідну концептуальну схему, нову модель, яка прийнята як зразок розв'язання досліджуваних завдань, її **положення щодо приватизації державної власності в системі стратегічного управління економікою та залучення інвестицій** доцільно сформулювати за такими основними тезами:

зміна цільових настанов приватизації. На відміну від цілеспрямування приватизаційних процесів на попередніх етапах приватизації (сертифікатна приватизація як широкомасштабний соціально-економічний проект трансформації державної власності в приватну з максимальним залученням громадян до процесів роздержавлення; грошова приватизація з індивідуальним підходом до роздержавлення підприємств, з акцентом на питання ефективного управління державним сектором економіки [4]), наразі основною метою приватизації є прискорення економічного зростання, залучення іноземних і внутрішніх інвестицій, зменшення частки державної або комунальної власності у структурі економіки України шляхом продажу об'єктів приватизації ефективному приватному власникові. Приватизація здійснюється на основі таких принципів: законності; відкритості та прозорості; рівності та змагальності; державного регулювання та контролю; продажу об'єктів приватизації з урахуванням особливостей таких об'єктів; захисту економічної конкуренції; створення сприятливих умов для залучення інвестицій; повного, своєчасного й достовірного інформування про об'єкти приватизації та порядок їх приватизації; забезпечення конкурентних умов приватизації;

уніфікація приватизаційного законодавства. Один закон, що замінив собою сім інших приватизаційних законів «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)»; «Про особливості приватизації об'єктів незавершеного будівництва», «Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі» та ін. З метою гармонізації законодавства внесені відповідні зміни до Цивільного, Господарського, Земельного кодексів та законів України «Про управління об'єктами державної власності», «Про Фонд державного майна України», «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», «Про виконавче провадження», «Про особливості продажу пакетів акцій, що належать державі у статутному капіталі банків, у капіталізації яких узяла участь держава», «Про банки і банківську діяльність», «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» тощо;

нове групування об'єктів приватизації. Запроваджено поділ на дві групи – об'єкти великої та малої приватизації, які замінили п'ять попередніх угруповань. До об'єктів державної власності, що підлягають приватизації, належать усі об'єкти права державної, комунальної власності, крім тих, приватизація яких прямо заборонена. До об'єктів великої приватизації належать єдині майнові комплекси державних підприємств та пакети акцій акціонерних товариств (вартість активів за останній рік перевищує 250 млн грн.), їх перелік визначається за поданням Фонду державного майна України, затверджується Кабінетом Міністрів України. Решту віднесено до об'єктів малої приватизації: єдині майнові комплекси державних і комунальних підприємств; окреме майно (рухоме та нерухоме майно, у тому числі будівлі, споруди, нежитлові приміщення; об'єкти незавершеного будівництва; законсервовані об'єкти; об'єкти соціально-культурного призначення; пакети акцій акціонерного товариства тощо);

порядок формування переліків об'єктів, які підлягають приватизації. Ініціювати приватизацію об'єктів можуть державні органи приватизації, уповноважені органи управління або покупці. Установлено вимоги до уповноважених органів управління об'єктами державної власності в частині подання пропозицій стосовно включення об'єктів права державної власності до переліку об'єктів, що підлягають приватизації (щороку до 1 жовтня до державних органів приватизації подають пропозиції стосовно включення об'єктів права державної власності до переліку об'єктів, що підлягають приватизації на наступний рік, разом з висновками щодо прогнозованої суми надходження коштів від приватизації та прогнозом соціально-економічних наслідків приватизації; виявляють державне майно, яке безпосередньо не забезпечує виконання такими органами встановлених законодавством завдань; майно, що більше трьох років не використовується у виробничій діяльності й подальше його використання не планується); визначено виключні випадки відмови у включенні до переліку об'єктів, що підлягають приватизації. Заяви про включення об'єктів переліку подаються потенційними покупцями до державних органів приватизації, спрямовуються до органів управління майном. У разі якщо орган приватизації не одержав у 15-денний строк дозвіл чи вмотивовану відмову від органу управління, згода на приватизацію вважається наданою (принцип мовчазної згоди). Перелік

об'єктів великої приватизації, що підлягають приватизації, затверджується Кабінетом Міністрів України за поданням Фонду державного майна України. Переліки об'єктів малої приватизації, які підлягають приватизації, затверджуються Фондом державного майна України. Перелік об'єктів комунальної власності, що підлягають приватизації, ухвалюється місцевою радою;

розширення переліку об'єктів, що підлягають продажу. Наразі урядом прийнято рішення про приватизацію у 2018 році більше сотні державних підприємств, що забезпечить крім формування інвестиційних продуктів, надходження до бюджету 22,5 млрд грн. Активізована робота Верховної Ради щодо скорочення переліку заборонених до продажу об'єктів. Залучення до приватизаційних процесів об'єктів Національної академії наук та окремих об'єктів правоохоронних органів, оборони, органів влади, якщо ці об'єкти не забезпечують виконання завдань відповідних органів. З метою залучення інвесторів сформовані маркетингові матеріали про державні підприємства, що включені до списку на приватизацію, інформаційні каталоги на окремі об'єкти приватизації [24].

вимоги до покупців об'єктів приватизації та обмеження щодо їх участі у приватизації. Змінено вимоги для суб'єктів-інвесторів покупців державного та комунального майна: заборона на участь в приватизації діє для суб'єктів, які володіють більше 50% статутного капіталу компанії з офшорів і країн із списку FATF та для суб'єктів, більше 10% акцій котрих контролюють представники країни-агресора; уведено обов'язковість розкриття інформації про бенефіціарів. Установлено обмеження для квазі-інвесторів: у разі відмови переможця аукціону від підписання протоколу аукціону або від укладення договору купівлі-продажу, що підтверджується відповідним актом, такий учасник та його кінцевий бенефіціар позбавляються права на участь у подальших аукціонах із продажу цього об'єкта. Гарантійний внесок йому не повертається та підлягає перерахуванню до бюджету. Розширено коло покупців: міжнародні фінансові організації включені до переліку потенційних покупців, що є важливим для банківського сектора.

зміна способів продажу. Запроваджується два способи продажу – на аукціоні, у тому числі: аукціоні з умовами, аукціоні без умов, аукціоні зі зниженням стартової ціни, аукціоні за методом вивчення цінових пропозицій, та викупу об'єктів приватизації. Продаж об'єктів малої приватизації здійснюється на електронних аукціонах у системі ProZorro; аукціонна комісія, яка розробляє умови продажу. Продаж об'єктів на аукціоні здійснюється за наявності не менше двох учасників і вважається таким, що відбувся, у разі здійснення на аукціоні не менше одного кроку аукціону. У разі якщо для участі в аукціоні подано заяву від одного покупця, аукціон визнається таким, що не відбувся, приймається рішення про приватизацію зазначеного об'єкта шляхом викупу безпосередньо такому покупцеві за запропонованою ним ціною, але не нижче стартової ціни. У разі якщо об'єкт, який пропонувався для продажу на аукціоні, не продано, приймається рішення про продаж об'єкта на аукціоні без умов або на аукціоні зі зниженням стартової ціни на 50%, а потім на аукціоні за методом вивчення цінових пропозицій (найвища ціна, запропонована учасниками аукціону, що визначається стартовою ціною);

особливості продажу об'єктів великої приватизації. Умови продажу об'єктів великої приватизації затверджуються Кабінетом Міністрів України. Підготовка до приватизації та продаж здійснюються із залученням на конкурсних засадах радників. Конкурсний відбір радників відбувається з дотриманням принципів конкурентності, рівноправності, загальнодоступності, гласності та прозорості, незалежності членів конкурсної комісії. Залучення радників дозволяє запровадити міжнародні стандарти й існуючу практику, презентувати об'єкти широкому колу потенційних покупців в Україні та за її межами.

визначення ціни продажу об'єктів приватизації. Стартова ціна об'єкта малої приватизації визначається аукціонною комісією на рівні балансової вартості об'єкта (активів об'єкта) малої приватизації. У разі відсутності балансової вартості об'єкта встановлюється аукціонною комісією відповідно до Методики оцінювання, що затверджується Кабінетом Міністрів України. Якщо об'єктом малої приватизації є акції, частки, стартова ціна об'єкта малої приватизації встановлюється на рівні номінальної вартості пакета акцій (часток). Розмір визначеної аукціонною комісією стартової ціни об'єкта великої приватизації має бути встановлений у межах рекомендованої радником стартової ціни та погоджений Кабінетом Міністрів України на підставі вартості, визначеної відповідно до Методики оцінювання. Визначення вартості акцій (часток), що належать державі у статутних капіталах господарських товариств, а також оцінювання об'єктів приватизації, повернутих за рішенням суду в державну власність, здійснюються відповідно до Методики оцінювання.

обмеження на відкриття проваджень про банкрутство підприємств, що приватизуються або плануються до приватизації. Законом передбачено, що справи про банкрутство підприємств-боржників державного сектора економіки, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, не

порушуються до її завершення. Провадження у справах про банкрутство підприємств-боржників державного сектора економіки, щодо котрих прийнято рішення про приватизацію, підлягає припиненню, крім тих, що ліквідуються за рішенням власника. Справи про банкрутство підприємств, щодо яких прийнято рішення про завершення приватизації, не можуть порушуватися протягом одного року з дня завершення приватизації з підстав, котрі виникли до завершення приватизації;

спрощення процедури укладання договорів купівлі-продажу. З метою спрощення процедур та підвищення інвестиційної привабливості об'єкти приватизації будуть продаватися без земельних ділянок. Оформлення угод з приватизації відбувається шляхом укладання договорів купівлі-продажу та не підлягає нотаріальному посвідченню, крім випадків, передбачених законом (для об'єктів незавершеного будівництва). Для нотаріального посвідчення договорів купівлі-продажу на єдині майнові комплекси, нерухоме майно обов'язковою умовою є наявність кадастрового номера земельної ділянки під об'єктом продажу. Відсутність кадастрових номерів на більшість земельних ділянок під об'єктами права державної власності (з причини складності проходження всіх необхідних землепорядних та реєстраційних процедур, визначених земельним законодавством, відсутності в більшості населених пунктах Генеральних планів зонування територій тощо) практично унеможливила проведення нотаріального посвідчення та державної реєстрації договорів купівлі-продажу. Згідно з нормами закону, право власності на об'єкт приватизації переходить до покупця після сплати в повному обсязі ціни продажу об'єкта, крім випадків переходу права власності на пакет. Право власності на придбаний пакет акцій переходить до покупця після повної сплати ціни продажу за пакет акцій та з моменту зарахування пакета акцій на рахунок у цінних паперах покупця у депозитарній установі;

скорочення термінів проведення приватизації. Значно скорочуються терміни проведення процедури приватизації – відміняється передприватизаційна підготовка (скорочення процесу приватизації на 6 – 12 місяців); відсутні норми щодо розроблення та затвердження планів приватизації, створення комісії з приватизації (скорочення на 2 – 3 місяці); продаж об'єктів на аукціоні (скорочення на 1 місяць); відміна пільгового продажу пакетів акцій (скорочення на 2 – 3 місяці); уніфіковано процедури продажу різних типів об'єктів тощо. Установлюється 11 місяців підготовки для об'єктів великої приватизації і 5 місяців для малої;

особливості продажу державних банків. Продаж банків, у капіталізації котрих узяла участь держава, має здійснюватися відповідно до Закону України «Про особливості продажу пакетів акцій, що належать державі у статутному капіталі банків, у капіталізації яких узяла участь держава», котрим передбачено, що для підготовки пакетів акцій до продажу Міністерство фінансів України залучає радника з продажу пакетів акцій банків для проведення їх оцінювання та інших заходів із продажу. Досвід проведення Мінфіном упродовж 2012 – 2013 років процедури закупівлі послуг радника відповідно до Закону України «Про здійснення державних закупівель» свідчить про неможливість забезпечити успішний відбір радника через фактичну відсутність юридичних осіб, які відповідали б установленим кваліфікаційним критеріям. Тому пропонуються новації до законодавства для забезпечення ефективного продажу цих банків шляхом отримання рекомендацій для проведення конкурсу з такого продажу від обраного Мінфіном міжнародно визнаного радника та надходжень коштів до бюджету: кваліфікаційних критеріїв, що окреслюють більш прийнятні професійні вимоги щодо правового статусу і досвіду надання консультацій з продажу банків та наявності представництва в Україні й державах ЄС; виключення норми стосовно залучення радника відповідно до законодавства про закупівлі та запровадження Мінфіном окремого порядку; виключення положень, що передбачають оплату послуг радника за рахунок бюджетних коштів та здійснення оплати послуг за рахунок цих банків на підставі угоди; врегулювання розбіжностей у визначенні строків надання документів стратегічними інвесторами для участі в конкурсі та отримання погодження Національного банку України стосовно набуття істотної участі у банку тощо;

приватизація по англійському праву. До 1 січня 2021 року покупці об'єктів приватизації мають право вимагати укласти всі правові угоди в рамках права Англії й Уельсу. Орган приватизації на підставі висновків аукціонної комісії повинен визначити в договорі купівлі-продажу об'єкта великої приватизації, що договір регулюється англійським правом, крім положень про перехід права власності, які регулюються імперативними нормами права України, та відповідно до положень Закону України «Про міжнародне приватне право». За згодою сторін у договорі може передбачатися можливість вирішення спорів, що виникають між продавцем і покупцем, у міжнародному комерційному арбітражному суді та/або остаточного вирішення шляхом арбітражу відповідно до Арбітражного регламенту Арбітражного інституту Торгової палати м. Стокгольма. Спори щодо приватизації майна, крім спорів, які виникають із публічно-правових відносин і віднесені до компетенції адміністративних

судів, вирішуються господарським судом у порядку, встановленому Господарським процесуальним кодексом України. Строки позовної давності: для звернення з позовом про визнання недійсними результатів приватизації чи договору купівлі-продажу об'єкта великої приватизації – три роки; для звернення з позовом про відмову в затвердженні протоколу аукціону, визнання недійсними результатів приватизації або договору купівлі-продажу об'єкта малої приватизації – три місяці; для звернення з позовом про оскарження рішення органу приватизації про недопущення до участі в аукціоні чи про неукладення договору купівлі-продажу з переможцем аукціону – один місяць з дня оприлюднення результатів аукціону.

Положення сучасної приватизаційної парадигми доцільно розглядати і використовувати як підґрунтя для розбудови концепції стратегічного управління інвестиційним розвитком національної економіки, основні положення якої полягають у такому: національна економіка є складною відкритою соціально-економічною системою, підґрунтям розвитку котрої є інвестиційні процеси, здатні забезпечувати її конкурентоспроможність; головними складовими формування стратегій інвестиційного розвитку національної економіки є її привабливість щодо інвестування (наявні економічні, ресурсні можливості), формування позитивного іміджу країни, усунення перешкод до інвестування (законодавчо-нормативне регулювання процесів інвестування), підготовка інвестиційного продукту (формування переліків об'єктів з визначеним обсягом необхідних документів), готовність до впровадження проектних пропозицій (потенційна організаційно-управлінська спроможність упроваджувати управлінські рішення щодо реалізації інвестицій), інформаційна підтримка та супроводження інвестиційного процесу (прозорість процесів формування переліків, запровадження відкритих продажів на електронних майданчиках, ризикованість (економічний ризик як з позицій збитків, так і збільшення витрат на реалізацію інвестиційного проекту), економічна ефективність інвестиційного проекту (ідентифікує його теперішню значущість та потенційну корисність для суб'єктів господарювання, суспільства з позицій латентно і явно вираженої результативності в економічному, організаційному, техніко-технологічному, соціальному й екологічному аспектах).

Висновки. Дослідження особливостей сучасного процесу прямого іноземного інвестування національної економіки з огляду на глобалізаційні процеси та наявні політичні ризики підтверджують необхідність запровадження системних заходів стимулювання. Розширення кола інвестиційних продуктів, інформаційна та маркетингова підтримка процесів приватизації державних активів у комплексі зі спрощенням процедур продажу, в тому числі оцінювання об'єктів, застосування електронних систем продажу й інші елементи, що в сукупності складають нову приватизаційну парадигму, є суттєвим фактором, який має активізувати інвестиційні процеси в країні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аверчук Р. Прямі іноземні інвестиції в Україні: війна і мир [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://voxukraine.org/uk/investments-in-ukraine-ua/>
2. Бізнес погіршив оцінку інвестпривабливості України – індекс ЄБА [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economics.unian.ua/finance/2306104-biznes-pogirshiv-otsinku-investprivablivosti-ukrajini-indeks-eba.html>
3. Бестужева С.В. Міжнародна економічна діяльність України: [навч. посібник] / С.В. Бестужева. – Харків : Видавництво ХНЕУ, 2010. – 212с.
4. Бережна А.Ю. Фінансова складова організаційного механізму приватизаційних процесів / А.Ю. Бережна // Вісник економічної науки України, Донецьк. – 2012. – № 2 (22) – С. 15 – 20.
5. Бережна А.Ю. Розвиток національного корпоративного управління в умовах глобалізації / А.Ю. Бережна // Економіка і регіон, Полтава. – 2017. – № 1(62). – С.18 – 25.
6. Бланк, І.О. Інвестиційний менеджмент: [підручник] / І.О. Бланк, Н.М. Гуляєва. – К.: КНЕУ, 2003. – 358с.
7. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
8. Інвестиції: [университетский учебник] / Уильям Ф. Шарп, Гордон Дж. Александер, Джеффри В. Бейли. – М.: Инфра-М, 1999. – 1027 с.
9. Корупція та недовіра до судової системи в Україні – найбільші перешкоди для іноземних інвесторів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dragon-capital.com/ru/about/media/press_relizy/korupciya_ta_nedovira_do_sudovoyi_sistemi_v_ukrayini_naybilshi_pereshkodi_dlya_inozemnih_investoriv.html
10. Лесечко, М.Д. Інвестиційний клімат : теорія і практика [монографія] /

- М.Д. Лесечко, А.О. Чемерис, О.М. Чемерис. – Львів: ЛФ УАДУ, 2001. – 166 с.
11. Матюшенко, І.Ю. Іноземні інвестиції: [навч. посібник] / І.Ю. Матюшенко, В.Л. Божко. – К.: ВД «Професіонал», 2005. – 336с.
 12. МВФ торопит Україну с продажей предприятий / 16.02.2018 Dengi.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dengi.ua/finance/302171-MVF-toropit-Ukrainy-s-prodajei-predpriyatii>
 13. Міністерство економічного розвитку та торгівлі України <http://me.gov.ua/Documents/MoreDetails?lang=uk-UA&id=f9b47f2c-50ae-41b3-abea-117ff9c4fab8&title=PrezentatsiiniMateriali>
 14. Мерзляк, А. В. Механізми державного управління іноземними інвестиціями: регіональний аспект: Моногр./ А.В.Мерзляк– К.: Вид-во УАДУ, 2002. – 300 с
 15. Міжнародна інвестиційна діяльність: [підручник] / Д.Г. Лук'яненко, Б.В. Губський, О.М. Мозговий та ін.; за ред. д-ра екон. наук., проф. Д.Г. Лук'яненка. – К.: КНЕУ, 2003. – 387с.
 16. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій: Закон України від 31.05.2016 № 1390-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T161390.html
 17. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12/print>
 18. Проведення реформ забезпечить світле майбутнє для України / 14.11.2017 УНІАН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economics.unian.ua/finance/2242996-provedennya-reform-zabezpechit-svitlye-maybutne-dlya-ukrajini-prezident-sb.html>
 19. Прозорий продаж нестратегічних держактивів дасть можливість залучати інвестиції та створювати нові робочі місця / 25.09.2017 Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/250293609>
 20. Про приватизацію державного та комунального майна: Закон України від 18.01.2018 № 2269-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2269-19>
 21. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 № 93/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/93/96>
 22. Рогач, О.І. Міжнародні інвестиції: теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій: [підручник] / О.І. Рогач. – К.: Либідь, 2005. – 718 с.
 23. Стратегія підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки, розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 травня 2015 р. № 662-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/662-2015>
 24. Українські державні підприємства: можливості приватизації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://spfu.gov.ua/D:/Downloads/UKR_Ukraine_Privatization%20Opportunities.pdf
 25. Федоренко В.Г. Інвестування: [підручник] / В.Г. Федоренко / [2-ге вид., перероб і доп.]. – К.: Алерта, 2008. – 448 с.
 26. Федорчук, Д.Е. Нові перешкоди для іноземного інвестування в Україні / Д.Е. Федорчук // Економіка та право. – 2007. – № 1. – С.32 – 37
 27. Фінанси (державні, корпоративні, міжнародні) : [підручник] / В.О. Онищенко, А.Ю. Бережна, Л.О. Птащенко, І.Б. Чичкало-Кондрацька; за ред. д-ра екон. наук., проф. В.О. Онищенка. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 600 с.
 28. Худавердієва В. А. Стратегія залучення іноземних інвестицій у економіку України / В. А. Худавердієва // Фінанси України. – 2010. – №. 6. – С. 62 – 71.
 29. Чичкало-Кондрацька, І.Б. Розвиток міжнародної інвестиційної діяльності України в умовах інтеграції у глобальний простір: [монографія] / І.Б. Чичкало-Кондрацька, Ю.М. Попова, А.А. Буряк. – Полтава: ПолтНТУ, 2013. – 170 с.
 30. ЮНКТАД, Доповідь про світові інвестиції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unctad-docs.org/fails/UNCTAD-WR2012-Full-en.pdf>; <http://unctad.org/en/Pages/statistics.aspx>
 31. Behman J. The Impact of Distributive Policies, Government Expenditure Patterns and Decentralization on Human Resources 1996. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://regionet.org.ua/files/02_How_to_attract_FDI_-_UA.pdf
 32. Bureau of economic and business affairs, 2016 Investment Climate Statements Report July 5, 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.state.gov/e/eb/rls/othr/ics/2016/eur/254427.htm>
 33. European Commission Financial Report 1996 Luxembourg: Office for Official Publications

of the European Communities 1998 – 117 pp. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aei.pitt.edu/39310/1/Financial.Report.1996.pdf>

34. Investment Policy Reviews OECD Investment Policy Reviews: Ukraine 2016 OECD Publishing [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org>.

35. The Inclusive Development Index 2018 Summary and Data Highlights /The World Economic Forum, committed to improving the state of the world, is the International Organization for Public-Private Cooperation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2018.pdf

36. World Investment and Political Risk : Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA); World Bank Group; 2011 The International Bank for Reconstruction and Development /The World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.miga.org/documents/WIPR10ebook.pdf>

REFERENCES:

1. Averchuk R. Pryami inozemni investitsii v Ukraini: viyna i mir [Yeletkronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <https://voxukraine.org/uk/investments-in-ukraine-ua/>

2. Biznes pogirshiv otsinku investprivablivosti Ukraini – indeks ЄБА [Yeletkronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <https://economics.unian.ua/finance/2306104-biznes-pogirshiv-otsinku-investprivablivosti-ukrajini-indeks-eba.html>

3. Bestuzheva S.V. Mizhnarodna ekonomichna diyalnist Ukraini: [navch.posibnik] / S.V. Bestuzheva. – Kharkiv : Vidavnistvo KhNYeU, 2010. – 212s.

4. Berezna A.Yu. Finansova skladova organizatsiyogo mekhanizmu privatizatsiynih protsesiv /A.Yu. Berezna // Visnik ekonomichnoi nauki Ukraini, Donetsk. – 2012. – № 2 (22) – S. 15 – 20.

5. Berezna A.Yu. Rozvitok natsionalnogo korporativnogo upravlinnya v umovakh globalizatsii / A.Yu. Berezna //Yeconomika i region, Poltava. – 2017.–№ 1(62). – S.18 – 25.

6. Blank, I.O. Investitsiyiny menedzhment: [pidruchnik] / I.O. Blank, N.M. Gulyaeva. – K.: KNYeU, 2003. – 358s.

7. Derzhavna sluzhba statistiki Ukraini. [Yeletkronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

8. Investitsii: [universitetstkiy uchebnik] / Uilyam F. Sharp, Gordon Dzh. Aleksander, Dzheffri V. Beyli. – M.: Infra–M, 1999. –1027 s.

9. Koruptsiya ta nedovira do sudovoi sistemi v Ukraini – naybilshi pereshkodi dlya inozemnih investoriv [Yeletkronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://www.dragon-capital.com/ru/about/media/press_relizy/korupciya_ta_nedovira_do_sudovoyi_sistemi_v_ukrayini_naybilshi_pereshkodi_dlya_inozemnih_investoriv.html

10. Lesechko, M.D. Investitsiyiny klimat : teoriya i praktika [monografiya] / M.D. Lesechko, A.O. Chemeris, O.M. Chemeris. – Lviv: LF UADU, 2001. – 166 s.

11. Matyushenko, I.Yu. Inozemni investitsii: [navch.posibnik] / I.Yu. Matyushenko, V.L. Bozhko. – K.: VD «Profesional», 2005. –336s.

12. MVF toropit Ukrainu s prodazhey predpriyatij / 16.02.2018 Dengi.ua [Yeletkronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://dengi.ua/finance/302171-MVF-toropit-Ukrainy-s-prodajei-predpriyatij>

13. Ministerstvo ekonomichnogo rozvitku ta torgivli Ukraini <http://me.gov.ua/Documents/MoreDetails?lang=uk-UA&id=f9b47f2c-50ae-41b3-abea-117ff9c4fab8&title=PrezentatsiiniMateriali>

14. Merzlyak, A. V. Mekhanizmi derzhavnogo upravlinnya inozemnimi investitsiyami: regionalniy aspekt: Monogr./ A.V.Merzlyak– K.: Vid-vo UADU, 2002. – 300 s

15. Mizhnarodna investitsiyina diyalnist: [pidruchnik] / D.G. Luk'yanenko, B.V. Gubskiy, O.M. Mozgoviy ta in.; za red. d-ra ekon. nauk., prof. D.G. Luk'yanenka. – K.: KNYeU, 2003. – 387s.

16. Pro vnesennya zmin do deyakikh zakonodavchikh aktiv Ukraini shchodo skasuvannya obov'yazkovosti derzhavnoi reestratsii inozemnih investitsiy: Zakon Ukraini vid 31.05.2016 № 1390-VIII [Yeletkronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T161390.html

17. Pro investitsiynu diyalnist: Zakon Ukraini vid 18.09.1991 № 1560-KhII [Yeletkronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12/print>

18. Provedennya reform zabezpechit svitle maybutne dlya Ukraini / 14.11.2017 UNIAN [Yeletkronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <https://economics.unian.ua/finance/2242996-provedennya-reform-zabezpechit-svitle-maybutne-dlya-ukrajini-prezident-sb.html>

19. Prozoriy prodazh nestrategichnikh derzhaktiv dast mozhlivist zaluchati investitsii ta

stvoryuvati novi robochi mistysya / 25.09.2017 Uryadoviy portal [Yelektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/250293609>

20. Pro privatizatsiyu derzhavnogo ta komunalnogo mayna: Zakon Ukraini vid 18.01.2018 № 2269-VIII [Yelektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2269-19>

21. Pro rezhim inozemnogo investuvannya: Zakon Ukraini vid 19.03.1996 № 93/96-VR [Yelektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/93/96>

22. Rogach, O.I. Mizhnarodni investitsii: teoriya ta praktika biznesu transnatsionalnikh korporatsiy: [pidruchnik] / O.I. Rogach. – K. : Libid, 2005. – 718 s.

23. Strategiya pidvishchennya efektyvnosti diyalnosti sub'ektiv gospodaryuvannya derzhavnogo sektora ekonomiki, rozporядzhennya Kabinetu Ministriv Ukraini vid 27 travnya 2015 r. № 662-r [Yelektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/662-2015>

24. Ukrainski derzhavni pidpriemstva: mozhlivosti privatizatsii [Yelektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://spfu.gov.ua/D:/Downloads/UKR_Ukraine_Privatization%20Opportunities.pdf

25. Fedorenko V.G. Investuvannya: [pidruchnik] / V.G. Fedorenko / [2-ge vid., pererob i dop.]. – K. : Alerta, 2008. – 448 s.

26. Fedorchuk, D.Ye. Novi pereshkodi dlya inozemnogo investuvannya v Ukraini / D.Ye. Fedorchuk // Yekonomiki ta pravo. – 2007. – № 1. – S.32 – 37

27. Finansi (derzhavni, korporativni, mizhnarodni) : [pidruchnik] / V.O. Onishchenko, A.Yu. Berezha, L.O. Ptashchenko, I.B. Chichkalo-Kondratska; za red. d-ra ekon. nauk., prof. V.O. Onishchenka. – K. : Tsentр uchbovoї literaturi, 2016. – 600 s.

28. Khudaverdieva V. A. Strategiya zaluchennya inozemnikh investitsiy u ekonomiku Ukraini / V. A. Khudaverdieva // Finansi Ukraїni. – 2010. – № 6. – S. 62 – 71.

29. Chichkalo-Kondratska, I.B. Rozvitok mizhnarodnoї investitsiynoї diyalnosti Ukraini v umovakh integratsii u globalniy prostir: [monografiya] / I.B. Chichkalo-Kondratska, Yu.M. Popova, A.A. Buryak. – Poltava : PoltNTU, 2013. – 170 s.

30. YuNKTAD, Dopovid pro svitovi investitsii [Yelektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.unctad-docs.org/fails/UNCTAD-WR2012-Full-en.pdf>; <http://unctad.org/en/Pages/statistics.aspx>

31. Behman J. The Impact of Distributive Policies, Government Expenditure Patterns and Decentralization on Human Resurces 1996. [Yelektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://regionet.org.ua/files/02_How_to_attract_FDI_-_UA.pdf

32. Bureau of economic and business affairs, 2016 Investment Climate Statements Report July 5, 2016 [Yelektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <https://www.state.gov/e/eb/rls/othr/ics/2016/eur/254427.htm>

33. European Commission Financial Report 1996 Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities 1998 – 117 pp. [Yelektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://aei.pitt.edu/39310/1/Financial.Report.1996.pdf>

34. Investment Policy Reviews OECD Investment Policy Reviews: Ukraine 2016 OECD Publishing [Yelektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.oecd.org>.

35. The Inclusive Development Index 2018 Summary and Data Highlights /The World Economic Forum, committed to improving the state of the world, is the International Organization for Public-Private Cooperation [Yelektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2018.pdf

36. World Investment and Political Risk : Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA); World Bank Group; 2011 The International Bank for Reconstruction and Development /The World Bank [Yelektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <https://www.miga.org/documents/WIPR10ebook.pdf>

УДК 330.332: 338.246

Бережна Алла Юрївна, кандидат економічних наук. Регіональне відділення фонду державного майна України по Полтавській області. **Зміна приватизаційної парадигми як фактор залучення прямих іноземних інвестицій**. Розглянуто стан залучення прямих іноземних інвестицій в національну економіку. Досліджено особливості процесу залучення іноземних інвестицій з огляду на мотивацію інвестора та країни-реципієнта. Доведено доцільність зміни приватизаційної парадигми для активізації інвестиційних процесів в Україні.

Ключові слова: прями іноземні інвестиції, інвестиційний процес, інвестиційний продукт, інвестиційний клімат, приватизація.

УДК 330.332: 338.246

Бережная Алла Юрьевна, кандидат экономических наук. Региональное отделение фонда государственного имущества Украины по Полтавской области. **Изменение приватизационной парадигмы как фактор привлечения прямых иностранных инвестиций.** Рассмотрено состояние привлечения иностранных инвестиций в национальную экономику. Исследованы особенности процесса привлечения иностранных инвестиций с учетом мотивации инвестора и страны-реципиента. Обоснована целесообразность изменения приватизационной парадигмы для активизации инвестиционных процессов в Украине.

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции, инвестиционный процесс, инвестиционный продукт, инвестиционный климат, приватизация.

UDK 330.332: 338.246

Alla Berezhna, PhD (Economics). Regional Office of the State Property Fund of Ukraine in Poltava Region. **Change of Privatization Paradigm as a Factor in Attracting of Foreign Direct Investment.** The article deals with the status of foreign direct investment into the national economy. The author researched the process of attracting foreign investment given the motivation of the investor and the country-recipient. It is proved the feasibility of the change of privatization paradigm to revitalize investment processes in Ukraine.

Keywords: foreign direct investment, investment process, investment product, investment climate, privatization.